

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация за присъждане на ОНС „доктор”
в професионално направление 3.5. Обществени комуникации и
информационни науки (Журналистика - радио)

Тема на дисертацията: „Звукът в радиото, киното и градската среда“

АВТОР: Николета Атанасова Печева

РЕЦЕНЗЕНТ: Доц. д-р Кремена Ангелова, НМА „Проф. Панчо Владигеров“

Дисертационният труд на Николета Печева е изследване, което поставя в центъра на вниманието *звука* - един от основните елементи на медийната среда, който доста често е пренебрегван и считан за даденост в съвременното аудиовизуално общество. Разчита се предимно на неговата информационна функция, без да се отчита когнитивната му стойност или емоционално и психологическо значение. За това спомага и бързото технологично развитие, което позволява лесното боравене с елемента, без да се взема предвид крайния резултат. Считам този труд за опит да се противопостави на тенденцията посредством задълбочено изследване на звука и по-специално, на една слабо позната част от него - звуците извън говора и музиката, звуците на средата.

При изграждането на темата правят впечатление две тенденции. Първо, ясно личи професионалният опит на докторанта в работата със звука, който води до един зрял подход при разработването на текста. Това се отразява и в лекотата при боравенето със звуковата терминология, както в технологичен, така и във философски и културологичен аспект. Второ, не може да не се отбележи пристрастието на автора към темата. Доста често научното изложение преминава в емоционален разказ, който има за

цел да ни убеди в значимостта на твърденията. Въпреки че не е често срещан в подобен тип изложения, аз считам, че този емоционален подход допринася положително за развитието на темата.

Дисертационният труд е разгърнат върху 216 страници и съдържа увод, три глави, заключение, библиография и приложения. Обемът, структурирането и работата с източниците напълно удовлетворяват изискванията към подобен тип публикации.

Уводът не само въвежда в темата на дисертацията, но и поставя ясни рамки на изследването - определя точно изследователския обект и предмет, както и целите на разработката. Тук авторът прави и обстоен преглед на структурата и съдържанието на труда и помества приносите. Приносите са формулирани коректно и кореспондират с качествата на текста. Сред тях се открояват авторската класификация на звуците в радиото и емпиричното проучване за тяхното въздействие.

Първа глава, „Дефиниции и културни употреби на звуците“, извежда терминологичната база на изследването, която според докторанта поставя основата за по-нататъшно тълкуване на функцията на звуците в радиото, киното и акустичната околна среда. Звукът е обгледан и дефиниран от гледна точка на физиката, акустиката, психоакустиката, лингвистиката и философията.

Въведени и разяснени са понятията *акустична общност*, *акустично пространство*, *аурализация*, *звукова пластика*, които служат като опорни в голяма част от текста. Особено внимание е обърнато на понятието *саундскейп*, чрез което се определя „звуковия фон (пейзаж), който ... чуваме съзнателно или не в заобикалящия ни акустичен свят или предаден чрез медии (радио, кино) такъв“.

В тази глава докторантът прави доста обстоен преглед на културните употреби и развитието на звуците в контекста на акустичната общност в исторически план. Обърнато е внимание на времевата зависимост на звука

и участието му в изграждането на паметови модели. В детайли е разгледана акустичната символика на звуци с характерна семантична стойност, тяхната интерпретация през различните епохи, промяната в отношението на общността към тях. На тази база авторът прави два основни извода, които кореспондират директно с тезата на дисертацията, а именно, (1) че единствено паметта, натрупаният опит и контекстът на пространството в човешкия живот могат да развият слушането до емоционално, естетическо или практично разбиране и интерпретация и (2) че един и същи звук може да създаде различна интерпретация, в зависимост от контекста на прозвучаването му.

Освен културните употреби на звуците, текстът анализира връзката звук-контекст-жанр в радиото, киното и акустичната околна среда. Изведени са основните жанрови полета в радиото и киното, като по този начин авторът се опитва да докаже хипотезата си, че звуците играят роля на жанрообразуващ фактор в двете медии. Добро впечатление прави правилното използване на звуковата терминология, както и въвеждането на специфични термини като *звукова пластика* в изследователското поле.

По отношение на акустичната околна среда е направен опит да се осмисли връзката между звук и контекст. Изключително внимателно е направено уточнението, че само „в определени акустични събития могат да бъдат открити следи от жанрови присъствия“. Това поставя въпроса за необходимостта от отделяне на акустичната околна среда като равностойна на радиото и киното медия – теза, която по мое мнение не е убедително доказана в хода на дисертацията.

Втора глава проучва развитието на функциите на звука в радиото, киното и градската среда в исторически и културен план.

По отношение на радиото е обърнато специално внимание на понятието *звукова картина* и компонентите, които я изграждат, като авторът определя два типа звукови картини – „*предадена „на живо“* и

предварително записана и монтирана в радиостудио“. Считам това разделяне за уточняващо, а не принципно, тъй като то подпомага целите на изложението и въвежда определена специфика, но не е коректно по отношение на професионалната терминология.

В тази част на дисертационния труд е представен и авторски теоретичен модел за класификация на звуците в радиото, подкрепен с огромен брой примери от радиопиеси, документални и архивни записи и графични схеми. Класификацията е доста подробна и широко разгърната и още веднъж свидетелства за пристрастието на докторанта към темата, както и за засиления интерес към мястото, употребата и въздействието на звука в радиото. Подобна класификация е резултат не само от работата на автора в процеса на изследването, тя е плод на дългогодишни размисли, анализи и практическа проверка на изводите и може да послужи като отправна точка за продължаваща теоретична или практическа разработка.

Изследвайки звука в киното, докторантът прави исторически преглед на развитието му от нямото към говорещото кино като подчертава неговата емоционална и драматургична значимост. Обърнато е внимание на тясната връзка на звука с картината, която технологично и художествено се създава посредством звуковия дизайн. Текстът е илюстриран с множество примери. Особен интерес за автора представлява тишината и нейното значение за изграждането на звуковата сцена, което я кара да направи сравнителен анализ на функцията на тишината във филмовите сцени в паралел с творческите жанрове на радиото.

Изследването на АОС е направено от гледна точка на психоакустиката и акустичната екология. Фокусът е върху промяната на звуковия пейзаж през вековете и значението на този факт за развитието на цивилизацията. Съвсем правилно е отбелязано, че в акустичната околна среда звуците (извън говора и музиката) са метаезик, знаци или *„означаващи кодове“*, носители на конкретна информация, която определя

интерпретацията им. *Те могат да съобщават, информират и предупреждават, а също да пречат, вредят, или да създават естетически усещания. Това познание за звуците и въздействията им се дължи на установените културно-перцептивни навици, добити в личния опит, на фона на културното, историческо и икономическо развитие на човечеството. Както и на вътрешно-общностните правила, установени от съответните общества.*

Трета глава представя авторско емпирично проучване на докторанта, което има за цел да провери възможностите на звуците (извън говора и музиката) в радиото да определят контекста на събитията. Проучването е разработено и проведено специално за целите на труда.

Емпиричното проучване е от изключителна важност при когнитивните изследвания, тъй като връзката стимул-сетиво-възприятие е зависима от много фактори. Емпиричният подход е основен за психоакустичните изследвания, каквото на практика се явява работата на докторанта.

Стесняването на изследователската зона (звуците в радиото) е правилен ход от страна на докторанта. По този начин се ограничава броя на променливите в изследването и става възможно да се докаже допускането на автора, че „в структурата на звуковите картини винаги присъстват по няколко открояващи се звука, които са основни за конструкцията ѝ и имат конкретни функции за определянето на контекста на дискурса“. Това допускане е част и от основната теза на дисертацията, а именно, *че звуците могат без помощта на речта и музиката да пресъздават събития, да създават контекст и да предизвикват конкретни конотации у аудиторията.*

Заключението на дисертацията сумира постиженията и изводите и е логичен завършек на изследването.

В приложенията към дисертацията са включени интервюта със звукорежисьори-практици от БНР, както и звуково приложение (на CD) със звуковите картини, изработени за целите на емпиричното проучване. Те са необходими допълващи елементи, които са опит за изграждане на връзка между теоретичното изложение и практиката и допринасят за цялостната стойност и въздействие на труда.

Използваната литература включва 84 източника и е с доста широк обхват, както жанрово, така и като научни области. Използвани са и голям брой интернет ресурси. За целите на работата, докторантът е прослушал огромен брой готови радиопиеси от фонда на БНР, които използва като примери от практиката в изложението.

В заключение: Считам дисертационния труд, с неговата структура, тези, изводи, анализи и емпирично проучване за самостоятелно изследване с безспорни достойнства. Затова с убеждение **предлагам на Николета Печева да бъде присъдена ОНС „доктор”** в професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки”.

Рецензент:

Доц. д-р Кремена Ангелова